

עד-כאן 18

הידיעון למחנכים להיסטוריה בחמ"ד

משולחן המפמ"ר

בלהה גליקסברג- מפמ"ר היסטוריה ומפ"א אזרחות בחמ"ד

מחנכים ומחנכות להיסטוריה יקרים,

שמחה לשלוח אליכם את ה'עד-כאן' הראשון לשנה"ל תשע"ט - ח"י במספר.

חודש טבת נושא בכנפיו את המשך גבורת ימי החנוכה של חודש כסלו. חודש טבת נולד הוא בתוך ימי החנוכה עצמם. ייחודו של ר"ח טבת מראשי חודשים אחרים הוא היחידי שאומרים בו "הלל שלם".

לכאורה, ימי טבת והעשירי שבו הם בניגוד מוחלט לחנוכה המזבח, לקיומו של המקדש ולמלכות ישראל. שהרי, ימי טבת מהווים תזכורת מרה לתחילתו של המצור על ירושלים והמקדש.

היכן אם כן הוא הקשר וההמשך מחודש כסלו אל חודש טבת!?

נראה לומר, שזו בדיוק הנקודה המאפיינת את הגבורה היהודית:

גבורה יהודית - לא תמיד מביאה להצלחה הנראית בעיני בשר ודם.

גבורה יהודית - לא תמיד מסתיימת בניצחון כמו בימי החשמונאים.

גבורה יהודית - יש שהיא נכשלת במובן החיצוני ומסתיימת בחורבן, למרות גילווי הגבורה העצומים.

בשרשרת האירועים ההיסטוריים שעוברים על עם ישראל לדורותיו, כל סוגי גבורה יהודיים אלו, נכנסים בין הקצוות של חורבן וגאולה שקיימים בכל דור, ורואים בהם בעליל את מימוש חזונו של נביאי ישראל. גם בדורות האחרונים אנו חווים את שני הקצוות לעיל, בדמות השואה והתקומה. ימי החנוכה ועשרה בטבת מלמדים אותנו שגבורה יהודית על תוצאותיה הניגודיות היא חלק מהאירועים שבין חורבן וגאולה שבכל דור ודור.

ולענייני שוטף ושיגרה:

ממש לאחרונה נפתחו קהילת הלמידה והשתלמויות המורים ברחבי הארץ ואנו שמחים על בואכם והשתתפותכם. מי שעדיין מתלבט או לא נרשם – עדיין יכול להצטרף. השנה נקדיש זמן משמעותי בהשתלמויות לתכנית פר"ח (פדגוגיה רב תחומית). תכנית פדגוגית חדשה שתשולב בלימודי היסטוריה בחמ"ד ממש בקרוב (פרטים על התוכנית תוכלו לקרוא בסעיף הראשון של [האיגרת משולחן המפמ"ר](#) שפורסמה בתחילת שנה"ל) וכן נשים דגש על נושאים נוספים, סיורים לימודיים ושיעורים סינכרוניים.

במסגרת [ההשתלמויות](#) יתקיימו מפגשי מפמ"ר. אל מפגשי המפמ"ר מוזמנים כלל המורים ללא קשר להשתתפות בהשתלמויות. במפגשי המפמ"ר נעמיק בתובנות הפדגוגיות מבחינת הבגרות בהיסטוריה חמ"ד שהתקיימה במועד הקיץ תשע"ח כמו גם בתכנית פר"ח ועקרונותיה.

ברצוני לשתף אתכם בשני אירועים שהתקיימו בשבוע שקדם לחנוכה.

האחד – קיומו של הכנס השנתי המציין את הגירוש של הקהילות היהודיות ממדינות ערב ומאיראן שהתקיים באוניברסיטת בר אילן. במסגרת הכנס, שבו שמענו שתי הרצאות מעניינות מפי פרופ' שמואל טריגנו ומד"ר יוסף שרביט, התקיימו גם סדנאות לתלמידים שהשתתפו בכנס. הסדנאות הועברו על ידי מדריכים מצוות ההדרכה שלנו. תודה למדריכים אסתר קליין, אוריאל אסולין, הילה שכטר והדר ברודמן. שמחנו כמובן גם לפגוש את המורים שהשתתפו בכנס.

והשני – ביקור מפמ"רי החמ"ד במחוז ירושלים (במסגרת מסורת בת מספר שנים שבה מבקרים מפמ"רי החמ"ד באותו היום באחד המחוזות). הפעם ביקרנו במוסדות חינוך בעיר מעלה אדומים. צוות היסטוריה שלנו ביקר באולפנת חמ"ד צביה במעלה אדומים ושם צפינו בשיעור היסטוריה מיוחד ואף מרגש שהועבר על ידי המורה אורית קופלד בכיתה י"א מקדמת. תודה גדולה למורה אורית שחשפה אותנו לשיעור היסטוריה העומד בכל הסטנדרטים הנדרשים אך לא פחות מכך היו משולבים בו דרכי הוראה ייחודיות לכיתה מקדמת. מניחה שעוד ניתן לכך פרסום בהמשך. בחלקו השני של היום התכנסנו כל צוות הפיקוח של מחוז ירושלים, המפמ"רים והמדריכים וצפינו בפרזנטציות של מורים מתחומי הדעת השונים. המורה שי קהת המלמד בתיכון חמ"ד אמ"ת איתן במעלה-אדומים שיתף את הקהל בדרך הייחודית בה הוא משלב ציורים (שחלקם צוירו על ידו) בנושאים שונים בלימודי היסטוריה והקרין בפני קהל הנוכחים את הסרט המרגש שהופק בבית הספר על תכנית חמ"ד ועד. כמעט שלא נותרה עין יבשה בקרב הנוכחים. ראו בהמשך העד-כאן בעמודים 16-19 הרחבה וקישור לסרטון. מומלץ לצפות!

ומה בעד-כאן שלפנינו?

פרופ' נחם אילן חושף בפנינו את הכשלים והלקחים בפרשת 'עסק הביש'. ד"ר עמנואל שיבר כותב על תורת הגאולה של הגר"א ועל יישומה על ידי תלמידיו. המחנכת להיסטוריה נעמה זיגלשטיין מאולפנת חמ"ד צביה בני-ברק מתארת את תהליך למידת החקר של תלמידותיה לקראת כתיבת עבודת 'חמ"ד ועד'. ובאותו העניין - המחנך שי קהת מתיכון חמ"ד אמי"ת איתן במעלה-אדומים (שהזכרתי קודם...) משתף בפעילות הייחודית שעשה עם תלמידיו.

שני מאמרים בעד-כאן עוסקים בשני אתרים חשובים שבהם ביקרתי בחודשים האחרונים על מנת לייצר שיתופי פעולה בינם לבין הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד - מרכז 'יד לשריון' בלטרון ובית בן-גוריון בתל-אביב. מנהלי החינוך וההדרכה באתרים אלו - אליעזר אבני מ'יד לשריון' וענבר קציר-ארליך מבית בן-גוריון כתבו עבורכם על האתרים ועל אפשרויות הביקור בהם יחד עם תלמידכם.

המדריכה מוריה בראון חותמת את העד-כאן עם פינת 'כלי בקליק' בנושא יצירת קומיקס כמתודה להוראת היסטוריה.

ברכת תודה למדריך אוריאל אסולין על סיועו בהפקת העד-כאן.

הערכה רנה

גלה

בס"ד

חמד
בית חינוך כמשפחה

חמ"ד דיגטלי

מובילים חדשנות פדגוגית ברוח "לב לדעת" בבית החינוך?
הייתם רוצים לשמוע על הפיתוחים החדשים?
רוצים לחשוף את המורים לעשייה חדשנית במקומות שונים?

יום רביעי, י"א טבת (19.12) 14:00-16:30

בחדרי המורים

כנס חמ"ד הוירטואלי השני לחדשנות פדגוגית

'העסק הביש': כשלים ולקחים
פרופסור נתם אילן- מרצה במכללה האקדמית לחינוך 'חמדת הדרום' בנתיבות.

ביולי 2018 מלאו 64 שנה למבצע 'סוזאנה', שנועד למנוע את יציאת הבריטים ממצרים כתנאי מקדים להצטרפותה ל'ברית בגדאד'. הברית הצבאית והמדינית כללה את בריטניה, עיראק, תורכיה, פקיסטן ואיראן, והתקיימה בשנים 1955-1979. הכוונה הייתה לחבל במתקנים בריטיים ואמריקניים במצרים, וכך למנוע את יציאת הצבא הבריטי ממצרים. הכוח שהוציא לפועל את המבצע כלל צעירים יהודים ציונים מאלכסנדריה, שהופעלו בידי אברי אלעד, קצין ביחידה 131. הלה שיתף פעולה עם המודיעין המצרי, והסגיר לידיו את חברי החוליות באלכסנדריה ובקהיר, וכן לוחם מודיעין מעולה שפעל באותה עת במצרים, סא"ל מאיר (מקס) בינט.

משכשל המבצע הדהדה בציבוריות הישראלית השאלה 'מי נתן את ההוראה?' במשך כעשרים שנה. היה זה האירוע הציבורי המשפיע ביותר על החיים הפוליטיים והציבוריים בישראל ב-25 שנותיה הראשונות, עד למלחמת יום הכיפורים.

בעקבות לכידת החוליות במצרים בקיץ 1954 הודחו ראש אמ"ן, אל"ם בנימין ג'יבלי, ושר הביטחון פנחס לבון. במהלך השנים הבאות הביא העניין - שכונה בתקשורת 'הפרשה' ו'העסק הביש' - לנפילת ממשלות בישראל ולסיום כהונתו של דוד בן-גוריון כראש ממשלה. עד היום אין תשובה מוסמכת ורשמית לשאלה זו, אף כי מכלול הנתונים מלמד שאת ההוראה להפעלת החוליה האלכסנדרונית נתן ראש אמ"ן גיבלי בגיבוי הרמטכ"ל משה דיין.

ב-21 בדצמבר 2018 ימלאו 64 שנה להתאבדותו של מאיר בינט

בבלא המצרי. ב-31 בינואר 2019 ימלאו 64 שנה להעלאתם לגרדום של סא"ל שמואל עזר, מפקד החוליה האלכסנדרונית, ושל סא"ל ד"ר משה מרזוק, מפקד החוליה הקהירית. מועדים אלה הם עת מתאימה לבחינה מחודשת של עיקרי הכשלים והלקחים שראוי להפיק מן האירוע. יש להם משמעות גם בהווה וגם לעתיד.

הכשלים העיקריים:

1. החלטה בעלת משמעות מדינית מובהקת התקבלה בידי קצינים בכירים, בלא לשתף את שר הביטחון ואת ראש הממשלה.
2. עיקרון בסיסי בעבודת המודיעין ועיקרון חיוני בפעילות חשאית לא נשמר – מידור. חברי שתי החוליות הכירו אלה את אלה, ומקצתם גם את מקס בינט.
3. חלק מחברי החוליות הגיעו ארצה במהלך 1952–1953 להשתלמות צבאית ומודיעינית, שלא הכשירה אותם למשימות חבלה.
4. אדם בלתי אמין ובעל עבר פלילי, שגורש מצה"ל לאחר מלחמת העצמאות והורד לדרגת טוראי על עבירה שהיה עמה קלון, נשלח להפעיל את החוליה האלכסנדרונית, בלא שנבדק כראוי טרם גיוסו מחדש. לאחר נפילת הרשת אברי אלעד לא נחקר, המשיך בשירותו ביחידה 131, ונהנה מגישה חופשית למידע בארכיון צה"ל, וכך יכול היה להמשיך בבגידתו ובשירותו למען המודיעין המצרי.
5. לו הצליחה הפעולה בקולנוע 'ריו' באלכסנדריה ב-23 ביולי 1954, שבה התלקח מטען תבערה בטרם עת בכיסו של אחד מחברי החוליה, היא הייתה מביאה לפגיעה בחפים מפשע.
6. ממשלת ישראל וצה"ל התכחשו לחברי החוליות. ראש אמ"ן והרמטכ"ל עסקו בהתנערות מאחריות, בזיוף מסמכים ובהדחת עדים לשקר.
7. הפעלת יהודים תושבי מצרים בפעולות חבלה בארצם הביאה להחמרת יחס השלטון כלפיהם, וכן לפגיעה ישירה במאות משפחות בעקבות לכידת חברי החוליות. הפעולה סיכנה את כל יהדות מצרים והאיצה את ההחלטה לגרש רבים אחרי מבצע 'קדש' (1956).
8. לאחר מבצע 'קדש' הוחמצה הזדמנות להחליף את האסירים תמורת כ-5,000 שבויים, בהם קצינים בכירים ובראשם הגנרל דג'י, מושל רצועת עזה בעת המבצע, שישב בראש בית הדין שדן את האסירים. שחרור האסירים אפילו לא נדון בין ישראל למצרים רק משום שמשה דיין לא ביקש זאת.

9. יד מכוונת מנעה חקירה יסודית של הטעויות, הכשלים והמחדלים שהובילו למבצע, שנתגלו במהלכו ושהתרחשו בעקבות כישלוננו. המניע היה שיקולים אישיים, זרים ופסולים.

10. עם שחרור האסירים והגעתם לארץ (מאיר מיוחס ז"ל ומאיר זפרן יבל"א ב-1961; רוברט דסה, ויקטור לוי, מרסל ניניו ופיליפ נתנסון ב-1968), לא נערך עימות בינם לבין מפעילם אברי אלעד כדי להבהיר נושאים עלומים.

11. ארונותיהם של משה מרזוק ושל שמואל עזר הגיעו ארצה למרות שממשלות ישראל לא טיפלו בכך. הם הגיעו בזכות יוזמה של ד"ר יוסף מרזוק, אחיו הצעיר של משה, שפנה ב-1977 במכתב אישי אל נשיא מצרים אנֶאָר סאדאת. לסאדאת היה נוח להציג את הסכמתו להעלאת הארונות כמחווה הומניטרית, בשל השיחות החשאיות שקיים אז עם ישראל.

הלקחים העיקריים:

1. הדרג המדיני הוא המאשר מבצעים בעלי משמעות מדינית.
2. המידור הוא תנאי חיוני בעבודת המודיעין ובפעילות חשאית.
3. חייבת להיות הלימה בין משימה להכשרה. פרח טיס שלמד להטיס פייפר לא יוכל להטיס F15.
4. שילוב אנשים במשימות יומינט מחייב מיון ואבחון מקדימים דווקא משום מורכבות המשימה ותפקוד בתנאים שבהם השקר הוא חלק מן המשימה. בפועל, גם לאחר שכלול תהליכי המיון וההכשרה, לא מובטחת הצלחה מלאה בבחירת בעלי תפקידים ראויים. ראו פרשיות [אוסטרובסקי](#), [יהודה גיל](#) ו**בן זיגליר**.
5. על כל חייל, שוטר, לוחם ובעל תפקיד אחר בארגונים היררכיים למלא פקודות והנחיות רק לאחר שהבין אותן לאשורן – מבחינת תכליתן, מבחינת השיטה ומבחינת התוצאות ההכרחיות והאפשריות שלהן. בלא התייחסות ביקורתית לפקודות, עלול המְבַצֵּעַ למצוא עצמו שותף למעשה נואל ולעתים גם פלילי.

6. אין להפעיל יהודים בארצות מושבם. לקח זה הופק ויושם כבר מסמוך למבצע. החריגה הידועה ממנו היא יונתן פולארד, והיא מלמדת עד כמה אסור לסייג את הלקח הזה.

7. חלק ממשימותיה של יחידה 131 היו לא צבאיות בעליל, ובאמת כעבור זמן לא רב היא הועברה ל"מוסד". בהמשך התברר כי גם במסגרתו אין בה צורך, והיא פורקה לפני עשרות שנים.

8. להכרזה כי 'מדינת ישראל תעשה כל מאמץ...' יש השפעה מכרעת על מורל הלוחמים ועל נכונותם לקרב. בפועל, לא כך נהגו ממשלות ישראל ושלוחיהן עם גיבורי מבצע 'סוזאנה' וקרבותיו.

9. טעויות וכשלים הם משאב יקר ללמידה ולהתפתחות. על כן חיוני לתחקרם ולהפעיל מנגנון מסודר של הפקת הלקחים ושל הטמעתם. כל אלה לא פעלו בעת מבצע 'סוזאנה' וגם לא בעקבותיו. כך, למשל, מחליפו של בנימין ג'יבלי בראשות אמ"ן, האלוף יהושפט הרכבי, החליט שלא לחקור את שאירע כדי שהמהלך לא ייתפס כחותר לגופו של אדם. זו החלטה סבירה ולגיטימית של מנהל, אולם מחיריה נכבדים.

10. במהלך ניתוח אירוע, תקלה או כשל יש לברר לא רק מה אירע או לא אירע, אלא גם את השתלשלות האירועים ומה גרם להם (הסיבות והמניעים). כך יגדל הסיכוי להפיק לקח משמעותי ולמנוע את הישנות הטעות.

11. יש עניינים שהם באחריותם של ממסדים מגוונים: ועד הבית, המנהל, העירייה והממשלה. אין לוותר בקלות לגופים הללו במילוי חובותיהם. אבל, משהתברר שלא מימשו את אחריותם, לעתים המוצא האפקטיבי היחיד הוא נטילת העניין כמשימה אישית, ממש כפי שנהג ד"ר יוסף מרזוק לגבי העלאת הארונות של אחיו ושל שמואל עזר. אלמלא פנה לנשיא סאדאת ב-1977 לא היה אחיו זוכה לקבורה בארץ. משביקר במצרים בראשית שנות השמונים גילה כי על אדמת בית הקברות שבו היה קבור משה במשך 22 שנה ניצב שיכון.

הניגוד שבין נאמנות הפעילים לבין הכשל בהנהגה

הרוב המכריע של הלקחים הם בעלי משמעות כללית. חלקם הוטמעו ויושמו, ובכך יש ממד של כבוד לנופלים ולחבריהם האסירים. חלקם יושמו באופן חלקי או מזדמן, והתוצאות המבצעיות,

המקצועיות והציבוריות היו בהתאם. פרשת 'מבצע סוזאנה' שהיה ל'עסק הביש' בולטת בחריפותה ובעוצמתה בשל הניגוד הקוטבי בין הנאמנות הרעיונית והאחריות האישית של הצעירים הציונים, חברי שתי החוליות במצרים, ושל בינט, לבין הרשלנות, הרפיסות המוסרית והכשל המנהיגותי של

מפעיליהם ומפקדיהם בארץ. פרשה זו מלמדת עד כמה חשובים נהלים סדורים; מה החיוניות של מנגנוני למידה אישית וארגונית; הנחיצות הקריטית באיזון בין ארגונים שונים ובין ערכים שונים; ועד כמה מכריע האדם היחיד עם תעצומות נפשו, לטוב ולמוטב, במצבי מצוקה.

לקריאה נוספת:

- שלמה נקדימון, 'עושים עסק ביש', עמוס גלבוע ואפרים לפיד (עורכים), מלאכת מחשבת, תל אביב תשס"ח, עמ' 50-57.

האתר 'נידוני קהיר'

האזכרה השנתית לשמואל עזר ולמשה מרזוק תקיים ביום שלישי, ט' בשבט תשע"ט, 15 בינואר 2019, בשעה 10:30 בחלקת עולי הגרדום במרומי בית הקברות הצבאי בהר הרצל בירושלים. באזכרה משתתפים בשנים האחרונות מאות צעירות וצעירים מרחבי הארץ.

תורת הגאולה של הגר"א ויישומה המעשי על ידי תלמידיו- מבט חדש
ד"ר עמנואל שיבר- בוגר אוניברסיטת סורבון חוקר תנועות העלייה של תלמידי
הגר"א ותולדות הישוב במאה ה-19

הקדמה

מאז חורבן הבית השני העם היהודי היושב בניכר לא הפסיק לשמור ככל שיכל את הקשר עם ארץ ישראל, כפי שאברהם יערי הרבה להראות בספריו (אגרות ארץ ישראל, שלוחי ארץ ישראל ועוד). מהמאה ה-18 חלו שינויים משמעותיים בטיב העליות וביחסי הגומלין בין הישוב לגולה. מדובר על תקופה גורלית לעם היושב בציון וכן לקהילות בחו"ל, ובתקופה הזאת נוצרו היסודות של ההיסטוריה היהודית העכשווית.

במסגרת עבודת תזה לדוקטורט באוניברסיטת סורבון עסקנו בהבנת הרקע הרוחני שעמד מאחורי המנהיגים של תנועות העלייה אלו, בהבנת התהליכים הגאו-פוליטיים הקשורים לאימפריה העות'מנית ולקשריה עם המעצמות האירופיות, וכן לפעילות המעשית של העולים, במיוחד של ה"פרושים" תלמידי הגאון מווילנה.

תחומי המחקר וחידושי

עליית רבי יהודה החסיד ב 1700 ותוצאותיה

המחקר עסק בתנועות העלייה ממזרח אירופה במאות ה-18 וה-19. הוא מתחיל עם תנועת העלייה של רבי יהודה החסיד ב 1700 במטרה לבחון את המניעים שלה ואת טענות השתייכותה לשבתאות, כפי ההנחה המקובלת בעקבות המחקרים של שולם ובניהו. בחננו מקורות רבניים נורמטיביים וכן מחקרים חדשים אודות השפעתו של רבי יהודה החסיד על קהילות מרכזיות בערי אירופה כגון ברלין ופראג, שפורסמו רק לאחרונה. הראנו שהתמונה יותר מורכבת מהמקובל, כך שניתן להבין את הערצה של תלמידי הגר"א כלפי רבי יהודה החסיד כפי שהדבר משתקף ממספר מסמכים. אמנם העלייה הזאת גרמה לחורבנה של הקהילה האשכנזית בירושלים ב 1720 עם שריפת ה"חצר של האשכנזים" והתנכלות בלתי פוסקת ביהודים בעקבות חובות גדולים שנצברו עם פטירת מנהיג התנועה, רבי יהודה החסיד, חמישה ימים לאחר עלייתו. בכל זאת היא הניעה תהליכים מרכזיים בתולדות הישוב.

המצב הקשה שנוצר השפיע גם על המנהיגות היהודית של האימפריה העותומנית. הקמת הארגון "פקידי קושטא למען ירושלים" ב 1727 מהווה הניסיון הראשון בהיסטוריה היהודית לדאוג לזכויותיהם של יהודי ארץ ישראל מול השלטון המרכזי העותומאני. "פקידי קושטא" שינו גם את אופן גיוס הכספים מרחבי העולם היהודי לטובת ערי הקודש. התגייסות נכבדי הקהילה תהווה דגם שיאומץ בסוף המאה עם הקמת הארגונים "רוזני וילנה" ולאחר מכן ה"פקידים ואמרכלים של אמשטרדם" ובמאה ה-19 על ידי פילנתרופים יהודים, במיוחד משה מונטיפיורי ומשפחת רוטשילד. המסקנה העולה היא שאין לראות בתנועת העלייה של רבי יהודה החסיד כישלון מוחלט אלא התחלה של תהליך חדש הרוחם גורמים מרכזיים ביהדות התפוצות למען הישוב היהודי בארץ ישראל.

הגאון מווילנה: ביוגרפיה, תורתו, תלמידיו

עסקנו אחר כך בתנועות העלייה של תלמידי וממשיכי הגאון מווילנה.

ב 1772 הקהילה של ווילנה החליטה לנסות לחדש את הישוב האשכנזי בירושלים ושלחה את רבי עזריאל משקלוב לבחון את המצב בשטח. עוד בחיי הגאון עלו כמה מתלמידיו לטבריה, אבל תנועות העלייה התעצמו לאחר פטירתו ב 1797 בהנהגת גדולי תלמידיו רבי מנחם מנדל משקלוב, רבי ישראל משקלוב, רבי חיים כץ ורבי סעדיה מווילנה. בניגוד לעליית החסידים של שנת 1777 שנבעה בעיקר ממניעים רוחניים ונחשבת כאלטיסטית, תלמידי הגאון – הפרושים – דגלו בעלייה יותר המונית והרגישו את עצמם כשליחי יהודי הגולה. רבים מהם השתדלו שלא להתפרנס מכספי ה"חלוקה" ועסקו בפעילות כלכלית למחייתם. באופן חד פעמי בהיסטוריה היהודית כלל תלמידי הגאון היו מעורבים במאמצים האלה כולל אלו שנשארו בליטא. עד לתקופה האחרונה היה מקובל שגדול תלמידי הגאון, רבי חיים מוולוז'ין,

עסק בעיקר בהקמת ישיבתו המפורסמת. הראנו שהוא היה ממובילי תנועות העלייה של תלמידי הגאון, היה מעורב בפרטי ההתיישבות שלהם והדריך אותם בכך, ובנוסף גייס את גדולי רבני מזרח אירופה לטובת הישוב, ביניהם רבי עקיבא איגר.

על מנת להבין את התהליכים האלו היינו צריכים לבחון מחדש את הביוגרפיה של הגאון מווילנה באופן ביקורתי, דבר שחסר מאוד בביוגרפיות הקיימות. לאור עיון במקורות ראשוניים כגון פנקסי הקהילה של ווילנה, שמופיעים בספרים של ישראל קלויזנר, ומקורות מהגאון עצמו ומתלמידיו הקרובים, הראנו, בשונה מהמקובל, איך הגאון היה מעורב בחיי הקהילה. חקרנו גם את האופן הייחודי של צורת הלימוד שלו וכיצד הוא הצליח לגדל תלמידים למרות שהגאון לא הקים ישיבה במשמעות המסורתית של המונח. הגאון יצר שיטת לימוד ייחודית המבוססת על הספרות התורנית המקורית, כשחלק מהספרים לא נלמדו במשך דורות. במסגרת הלימוד שלו מתאפיינת תורה שלמה העוסקת בגאולת עם ישראל וחזרה ללימוד מעמיק בכל הנוגע לארץ ישראל ומצוותיה. הגר"א ניסה בעצמו לעלות ארצה אבל מסיבות שלא ברורות לנו התכנית לא צלחה, אך תלמידיו המשיכו את מפעלו.

לפי הגאון, הגאולה מצריכה הסכמת אומות העולם במסגרת "הפקידה", כשהגאולה מתפתחת סביב משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. לשיטתו, התורה יכולה להתקיים רק בארץ ישראל. על מנת להגיע להבנה של התורה כולה, יש צורך ללמוד גם את "החכמות החיצוניות", הן תהיינה חלק מתכנית הלימודים במוסדות חינוך שתלמידיו יקימו בירושלים. עבורם, הופעת הגאון על במת ההיסטוריה ושיטתו הייחודית מאפשרת להם להגשים במלוא המשמעות את השאיפות האמתיות שהתורה מבקשת להנחיל לעם ישראל.

המחקר ההיסטורי על עליית תלמידי הגר"א התחיל רק בשנות החמישים של המאה ה-20 על ידי דר' יצחק רפל (רפאל) ובעיקר על ידי פרופ' יואל יוסף ריבלין. משנות השמונים נושא זה הפך לטעון מאוד אצל היסטוריונים בני זמננו. מספר חוקרים (מורגנשטרן, שוחט) רואים בשיטת הגאון, אולי במבט "דתי-ציוני", תורה משיחית. ברוח הזאת היא מופיעה בסדרה של ספרים שיצאו לאור על ידי אנשים ממשפחת ריבלין, המפורסם ביניהם הוא "קול התור". לאחר עיון מעמיק ובדיקת כתבי היד המקוריים הראנו שלא ניתן להשתמש בספרים הללו במסגרת מחקר אקדמאי.

לעומת גישה זאת, עבור מספר חוקרים אחרים (ברטל, ברנאי, אטקס) אין שום עניין מיוחד בתנועות העלייה של תלמידי הגר"א, הן מהוות חלק מעליות המבוססות על מניעים דתיים שהיו קיימות מאות בשנים. לאחר עשרות ספרים, מאמרים ותגובות על במות אקדמאיות חשובות ניתן לראות ששתי הגישות הללו עוסקות בעיקר במניעים של תנועות העלייה של תלמידי הגאון, אך לא

מתעמקות מספיק בפעולות המעשיות שנעשו על ידם. לדעתנו, הפולמוס גרם לחוסר במחקר של התקופה המדוברת, כך שבדרך כלל גם באקדמיה וגם במערכת החינוך העיסוק בתולדות הישוב הינו בעיקר מהעלייה הראשונה, תוך דילוג על תהליכים מהותיים שקרו לפני כן.

הראנו שעבור תלמידיו, הגאון מהווה חלק ממוסרי התורה בהמשך למשה רבנו, עזרה הסופר ורבי עקיבא. אין בגישה הזאת מניעים משיחיים הקשורים לתאריכים מיסטיים ("קץ") אלא התייחסות חדשנית, ייחודית ומרחיקת לכת בכל הנוגע למצוות ישוב ארץ ישראל הן מבחינה תורנית והן מבחינה מעשית.

הפעילות המעשית של הפרושים בארץ ישראל: כלכלה, חינוך וקשרים פוליטיים עם לא-יהודים

כדי לעמוד בפעילויות המעשיות של הפרושים לאור תורת רבם, היינו צריכים לחקור מספר נושאים, חלקם בצורה תקדימית:

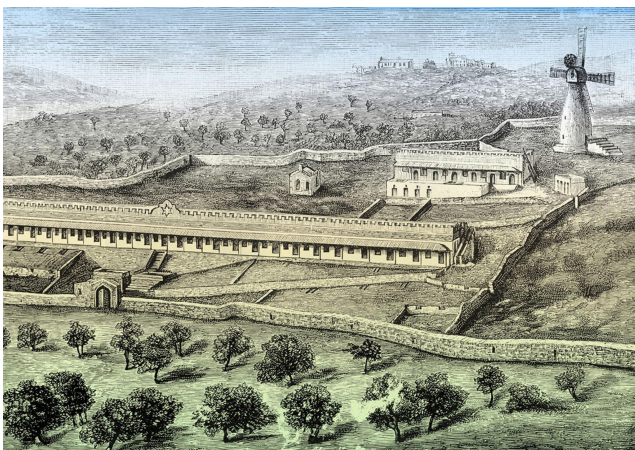
- הקונטקסט הגאו-פוליטי של המאה ה-18 והמאה ה-19, מצב האימפריה העותומנית ו"שאלת המזרח". תקופת הכיבוש המצרי על ידי מוחמד עלי והשפעתו על הישוב היהודי בארץ ישראל.
- השימוש המתוחכם של הפרושים בקפיטולציות, מערכת החוקים המנהלים את הסטטוס של הלא מוסלמים באימפריה העותומאנית. לצורך זה בדקנו את הפילוסופיה המשפטית שעומדת מאחורי אותם החוקים והשימוש הנרחב בחסויות על ידי גורמים קונסולריים שונים בירושלים (בריטים, פרוסים, אוסטרים ורוסים). השימוש בקפיטולציות הפכו לגורמים חיוניים להצלחת ההגירה מארצות אירופה, עד לעליות הראשונות של התנועה הציונית בסוף המאה. למיטב ידיעתנו טרם פורסם מחקר מקיף בנושא הפרושים והקפיטולציות לאור המסמכים של הקונסולים השונים.
- הפרושים היו חלוצים בהקמת מפעלים תעשייתיים ובתכניות חקלאיות במטרה לייצר הכנסות מניבות מחוץ ל"חלוקה" המקובלת מדורי דורות. הם רתמו את משה מונטפיורי להשקעה במפעלים לטובת הישוב. היוזמות הללו לא מוכרות דיין, למרות ייחודיות התהליך בו מספר עולים חסידים וכן חברי כולל הו"ד (הולנד - דויטשלנד) חברו לפרושים במאמצם לפתח את הכלכלה של הישוב.

– עם עלייתו ארצה של הרב שמואל סלנט ב 1840 הוקמו מוסדות חינוך עבור ילדי ירושלים בשם "עץ חיים". בדקנו את תכנית הלימודים של המוסדות בין 1851 ל 1946, וגילינו שהיא תואמת את תורת הגר"א עם דגש על לימוד תנ"ך ודקדוק, לימוד חשבון ועוד מקצועות "חיצוניות" בשונה משאר התלמודי תורה האשכנזים. הנהלת התלמוד תורה הייתה בוחנת את רמת התלמידים מגיל שלש עשרה והייתה מקנה מקצוע למי שלא היה מתאים לעסוק רק בלימוד תורה. הוקמו כיתות מיוחדות לאותם התלמידים בתוך התלמוד תורה, ו"עץ חיים" הקים מספר שלוחות בארץ ששמרו על אותם עקרונות חינוכיים, כולל התלמוד תורה "שערי תורה" שהרב קוק יסד ביפו. יש לציין שרוב המחקרים העוסקים בתולדות החינוך בארץ ישראל בתקופה המדוברת לא מתייחסים לייחודיות של מוסדות הפרושים בתוך מוסדות הישוב הישן, ופעמים רבות נוטים לערבב בינם ובין מוסדות שהוקמו על ידי זרמים קיצוניים בקהילה האשכנזית. לשם דוגמה: הגרעין המייסד של הישיבה המרכזית העולמית שיסד הרב קוק (לימים ישיבת מרכז הרב) הייתה קבוצה של שש עשרה בחורים מעץ חיים, באישור ראש הישיבה הרב מלצר.

השפעת תנועות העלייה של הפרושים על הישוב

בסיכום המחקר בחנו את השפעת הפעילות המעשית של הפרושים בחיי הישוב מכמה היבטים:

– היציאה מהחומות והקמת שכונות חדשות בירושלים. ממקורות ראשוניים מתברר שהשיקולים לצאת מהחומות לא נבעו רק ממניעים של מצוקת הדיור בתוך העיר העתיקה,

אלא גם מרצון ליישב את ארץ ישראל ולהרחיב את גבולות העיר.

– השינויים הדמוגרפיים בירושלים לטובת האוכלוסייה היהודית כתוצאה מההחלטה של מנהיגי הפרושים להעברת פליטי רעידת האדמה של 1837 לירושלים

ולהפסיק בפועל את התיישבות הפרושים בגליל. מ- 1840 המאזן הדמוגרפי נוטה לטובת האוכלוסייה היהודית ומ- 1860 לערך קיים רוב יהודי מוחלט בעיר, דבר שישנה בצורה משמעותית את מעמד העיר, גם בהיבט הבינלאומי.

– הקמת המושבה פתח תקווה על ידי דור השלישי של תלמידי הגאון. מתוך עיון במסמכים

חדשים, כגון יומן בנו של רבי יואל סלומון, הראנו כיצד הפרושים השכילו לבנות את המושבה ולרתום קונסולים זרים לעזרתם, למרות ניסיונות חוזרים ונשנים של גורמים מוסלמים לסכל את ההתיישבות. מעורבותם

של אותם הקונסולים הינה המשך של עשרות שנים של פעילות אינטנסיבית של הפרושים מול נציגי המעצמות עד למשרדי החוץ באירופה והשגרירים בעיר הבירה קושטא (קונסטנטינופול).

לסיכום

במהלך השנים 1808-1880 חלו שינויים אדירים בחיי הישוב בארץ, שהשפעתם ניכרת עד היום. בתקופה זאת נוצר המתווה הסוציולוגי- חברתי של החברה הישראלית על גווניה השונים. בשנים הללו המעצמות האירופיות הקימו קונסוליות בירושלים ונציגויות דתיות ששינו לגמרי את המעמד של העיר. הפרושים היו מעורבים מאוד באותם תהליכים פוליטיים המשפיעים עד היום על מעמדה של העיר. שינויים אלו מהווים את היסודות של הזרם הדתי לאומי שילך ויגדל בראשית המאה ה-20.

ליתר פרטים ניתן לפנות אלי במייל : emmanuelschieber@gmail.com

סמינריון כתיבה אקדמית - חמ"ד ועד

נעמה זיגלשטיין, מורה ורכזת היסטוריה ותקשוב באולפנת חמ"ד צביה בני ברק

כחלק מתכנית של למידה משמעותית באולפנת צביה בני ברק, לכל שכבה נבחר ערוץ למידה שונה. הוחלט כי בכיתה י' הבנות יעבדו על "כתיבת עבודה אקדמית". בישיבת צוות ניהול הוחלט כי העבודה תעשה במסגרת חכנית "חמ"ד ועד" בהיסטוריה, כיוון שהחומר על השואה נכלל בתכנית הלימודים של כיתה י', ובייחוד לאור העומס הצפוי להן בכיתה י"א.

בשיתוף עם רכזת למידה משמעותית באולפנא, המנהל הפדגוגי והמורה ללשון בנינו לבנות סמינריון כתיבה אקדמית.

הסמינריון כלל כמה שלבים: בהתחלה הצגתי בכיתות את העבודה הנדרשת ושלחתי את הבנות לאתר אנשי עדות. לאחר שבועיים הן נדרשו להגיע אליי לאחר שמצאו איש עדות וניהלו איתו שיחת טלפונית ראשונית כדי לשמוע פרטים בסיסיים. בנות שלא מצאו היו איתי בקשר ואני הפניתי אותן לעובדת סוציאלית של ניצולי שואה בבני ברק (בפועל, רק שתי קבוצות היו צריכות עזרה במציאת איש עדות).

בשלב הבא פנינו אל הסדנאות לכתיבה אקדמית, ללא קשר ספציפי אל העבודה בהיסטוריה. הבנות עברו סדנה של מיזוג ועיבוד טקסטים בקבוצות קטנות, סדנה יצירתית ולאחר מכן עבודה בקבוצות. ביום

למחרת, לקחנו את הבנות לסיור בספריית בית אריאלה, שם הן עברו הדרכה לחיפוש מקורות בקטלוג והתחילו בחיפוש מקורות למבוא של העבודה של "חמ"ד ועד".

שבוע לאחר מכן, הבנות עברו סדנה על ניהול זמן ועבודת צוות.

לאחר כל הנ"ל, עלתה דרישה מהבנות לנסוע שוב לספריה על מנת לחפש חומרים, לאחר השלב שהן עשו את הראיון עם איש העדות שלהן, וכך היה. לאחר שבוע, לקחנו שוב את הבנות לבית אריאלה למציאת חומרים נוספים לעבודה ולאחר מספר ימים הן הגישו את הטיוטה המלאה לעבודה.

ראינו בעבודות השנה המון רצינות בצד הבנות שכל הזמן התייעצו לגבי כל דבר ואני בטוחה כי העבודות השנה יהיו בעלות ערך רב.

הפקנו כמובן לקחים לשנים הבאים ואני בטוחה שנמשיך לקיים סמינריון זה, בשינויים קלים כמובן, גם לשנים הבאות.

ברכת האילנות של רחל והתלמידים

שי קהת- מחנך ורכז היסטוריה אמי"ת בנים מעלה אדומים

לסיפורה המדהים של רחל הרצל ניצולת השואה נחשפתי לראשונה לפני מספר שנים במסגרת הכנת משלחת תלמידי ביה"ס לסיור בפולין. מורה מן הצוות נכדה של רחל הציע לי להזמין אותה לביה"ס, שתלמידינו ישמעו את סיפורה חייה המרתק בתקופת השואה.

רחל, נולדה בשנת 1928 בחבל טוקאיי, אזור פסטורלי ויפהפה בצפון הונגריה, התחנכה במשפחה דתית כאשר יראת שמים וקדושה נכחו בכל פינה. אביה היה תלמיד חכם וירא שמים, ואימה הייתה אישה צנועה ומלאת שמחה. כבת יחידה להוריה, רחל למדה בבית ספר יהודי בעיירה בה גדלה, מקפידה לשמור על אורח חיים דתי ומלא אמונה ובטחון בקב"ה.

רחל מספרת: "חיינו בתוך קהילה מגובשת באווירה יהודית מלאה אמונה. אבא שהיה תלמיד חכם וחסיד אמר שבבוא העת נעלה לארץ ישראל ונעסוק בעבודת האדמה. בשנת 1939 פרצה מלחמת העולם השנייה. אנחנו שמעו על כיבוש פולין ובהמשך על כיבוש ברית המועצות, ובשנים אלה כבר הרגשנו את האנטישמיות כלפינו, היהודים. היו הרבה חוקים אנטי יהודיים, וונדליזם ואווירה לא נעימה בכלל, ובעיקר פחדתי שירביצו לאבא שלי ברחוב כשהיה יוצא מהבית להתפלל בבית הכנסת".

בשנת 1944 פלשו הגרמנים להונגריה, יהודי העיירה טוקאיי גורשו ממנה. רחל אז נערה כבת ארבע-עשרה מתארת להפליא ובהתרגשות את אותו היום בו יצאו מן העיירה, לפרטי פרטים, כחוויה מיטלטלת אך עם תקווה בלב לטוב.

"בוקר אחד לאחר חג הפסח, לצלילי התוף של שוטרי המקום אנשי ה'ז'נדה מריה' ההונגרים, יצאו היהודים מבתם אל רחבת בית הכנסת, הם צוו לקחת מעט בגדים ולצאת מהעיירה. שאלתי את אבי מה עושים, והוא ענה: מתפללים, ואמר לי להגיד את פסוקי "ויהי נעם". לימים הבנתי שהוא אולי התכוון לכך שהקב"ה ינעים לנו את המצב ההולך אל הלא נודע.. ונהיה קשה. אבא דאג לשכור עגלון ועגלה ואף הודיע שאינו עוזב את המקום עד שזקן העיירה האחרון יוצא אף הוא. התחלנו בנסיעה ולפנינו הנוף המרהיב של חבל 'טוקאיי', מצידנו האחד הרי הקרפטים ומצדינו האחר נהרות נפגשים. הכול פסטורלי, האביב היה בשיא פריחתו, ואבי ביקש מהעגלון לעצור בצדי הדרך, לרדת ולברך את ברכת האילנות כפי שנהוג בחודש ניסן. אבא טיפס על אחת הגבעות ובירך.

רגע זה השאיר עלי רושם רב. הייתי מלאת תקווה, עוד צעירה, הכול פורח מסביב ואמרתי להוריי שהכול יהיה בסדר. אולי זה היה רגע שנתן לי כוח לשרוד בהמשך."

ככל שהימים חלפו רחל חוותה רגעים קשים שהלכו וגברו. היא והוריה הוכנסו לגטו בעיר

שאטוראליי וכחודש לאחר מכן נשלחו ברכבות למחנה ההשמדה אושוויץ. על הרציף רחל הופרדה בכוח מאימה, הוריה נשלחו למוות, והיא נותרה בצד אלה שישמשו כאסירי עבודה. במשך שנה שימשה כאסירת עבודה כשהיא מתגברת על רעב יום יומי, תנאי עבודה קשים, עייפות רבה וסכנת מוות קיומית בכל שעה. היא הצליחה לשרוד את תנאי המחנה ובהמשך את צעדת המוות המלווים באין ספור מצבים שהיא

מתארת, כמי שלא שכחה דבר, ואילולא האמונה והתקווה בקב"ה, שנטעו בה משחר ילדותה בבית הוריה, אולי לא הייתה שורדת, היא מדגישה בסיפורה לפני התלמידים.

לימים עלתה רחל לארץ ישראל, הקימה משפחה לתפארת, יצאה עם בעלה וילדיה לשליחות חינוכית בקהילת יהודי דרום אפריקה, יש לה נכדים ונינים והיא גרה ברובע היהודי בירושלים.

פעמים רבות רחל הגיעה לבית ספרנו במעלה אדומים לספר את סיפורה, אם זה במסגרת טקס עשרה בטבת וטקס יום השואה והגבורה ואם זה במסגרת תכנית 'חמ"ד ועד' החשובה, ותמיד סיפורה המרגש ואישיותה המיוחדת מותירים בכולם מקום חם בלב. "המפגש עמי מאפשר לתלמידים לשמוע את סיפורי, לשאול שאלות ולשמוע את התשובות ממקור ראשון, ובעיקר להיחשף כדור אחרון שעוד ראה ניצולי שואה ששרד את אותם ימים אפלים, ושיאמין שהיה דבר כזה ושיוכלו להעביר הלאה לדור הבא". רחל מקפידה תמיד לבקש בסוף סיפורה.

כמי שמלווה את התלמידים בשיעורי היסטוריה ובתכנית 'חמ"ד ועד' ביחד עם צוות המחנכים להיסטוריה המסור, כדור שלישי לשואה וכמי שנושא השואה מאז ומתמיד מצא מקום של חיבור במסע במחוזות הזיכרון היהודי, לא אחת הבעתי לפני תלמידיי את רצוני לצייר 'רגע אחד' מרגש מסיפורה(הנני מצייר ציורי שמן על בד). חשבתי שהמפגש עם רחל ותיעוד סיפורה מן ההיבט האמנותי שלי בשיתוף התלמידים בתכנית חמ"ד ועד, יכול לקבל נופך נוסף שיחברם בדרך חווייתית. ובסיפורה רגעים כאלה רבים הם, אך אחד מהם נגע לליבי יותר מכולם. איני יודע

להסביר בדיוק למה.. אך זה אותו רגע מרגש שרחל מקפידה לתאר אותו בכל פעם בסיפורה כשאביה מבקש מן העגלון לעצור בצדי הדרך, כשגורשו מהעיירה אל הלא נודע. הימים ימי אביב, הכול מסביב פורח ואביה רוצה לברך את ברכת האילנות. רגע, שמילא את ליבה תקווה ואמונה שהכול יהיה בסדר. רגע שנטע בה כוח לשרוד בהמשך את התלאות כפי שסיפרה פעמים רבות.

רק לאחר שקיבלתי את רשותה של רחל לצייר, שיתפתי את תלמידיי ברעיון ובמעשה. התלמידים התחברו מיד והעלו כמובן רגעים נוספים שריגשו אותם. בהתרגשות וברגש רב התחלתי במשימת הציור, קל לא היה לי.. שכן במלאכת הציור אפשר לתכנן דבר אחד ובסופו התוצר עלול להיות אולי דבר אחר ממה שתוכנן. נוסף לזה החשש באופן טבעי מנושא הציור, האם יהיה לטעמה של רחל,

האם יובן המסר העולה ממנו, בגלוי ובנסתר.. הן מבחינת הרעיון והן מבחינה ויזואלית. במשך זמן הציור שארך כמה ימים, הסתקרנו התלמידים וביקשו לראות מעת לעת את ההתקדמות וחיכו לחלק שלהם. לאחר שסיימתי את רוב הציור, הזמנתי את תלמידיי לביתי שיוסיפו את חלקם ב'נגיעות' שלהם, שנבעו מתוך ליבם, כל אחד הוסיף מספר פרחים על פני הציור לפי מקום שבחר. סיכמנו שבהשלמת הציור נכבד כמובן את רחל. צוות של מגמת תקשורת מביה"ס ליווה את התהליך, ראיון

אותנו והיה שותף מלא לחוויה כולה.

כעבור זמן מה הגענו לביתה של רחל, רוחות, רעמים, ברקים וגשמים עזים עטפו אותנו מכל עבר בצעדינו בין סמטאות הרובע היהודי מקום מגוריה. כשהגענו לביתה המיוחד, החמים והמואר זכינו לקבלת פנים מלבבת ובהתרגשות רבה הענקנו לה את הציור. רחל התרגשה מאוד, התלמידים התרגשו, כולנו התרגשנו בראותה את הציור. ראינו בעיניה המאירות ובפניה המחייכות מבט שלא נשכח לעולם. רחל נאותה להוסיף פרחים משלה לציור, ידעתי באותו רגע שהייתה הצלחה במעשה ידינו, הרגשתי ש"ברכת האילנות" של אביה באותם רגעים אי שם בימים אפלים בהונגריה, הפכה כעת ל"ברכת האילנות של רחל" ושל כולנו כאן בארץ ישראל.

[לצפייה בסרטון המתאר את תהליך הוצירה לחצו כאן](#)

מרכז מידע לטרון- האדם שבטנק אליעזר אבני- מנהל מרכז המידע של יד לשריון

מה זה מרכז מידע? איפה זה? האם יש בלטרון משהו חוץ מהטנקים בחוץ?
מרכז המידע של יד לשריון הוא מקום ייחודי המשלב בתוכו ספריית מורשת של חיל השריון ומלחמות ישראל, מאגר מסמכים ומקורות ראשוניים ומאגר צילומים מתולדות החיל. יחד עם זה לעמותת 'יד לשריון' יש מאגר נדיר של מרצים, בוגרי מלחמות ישראל אשר היו שותפים לרגעים הגורליים ביותר בתולדות המדינה.

מרכז המידע נמצא בתוך משטרת לטרון שבמרכז אתר יד לשריון.
מרכז המידע מציע לכם המורים שילוב ייחודי של ביצוע עבודת חקר, הרצאת לוחם עבר או ראיון אישי וסיור באתר מורשת שמהווה אטרקציה וסביבת למידה חווייתית.
ניתן להתאים את הפעילות עבור תלמידי יחידות החובה ויחידות ההגבר כבסיס לפעילויות ההערכה החלופית השונות (חמד ועד, עבודות חקר, יחידה שליטת וכו').
אז כן, לטרון זה לא רק טנקים. לטרון זה אנשים, והמקום לפגוש בהם ובמעשיהם הוא מרכז המידע.

אתם מוזמנים ליצור עימנו קשר כדי שנוכל לבנות ביחד פעילות למידה משמעותית, חווייתית וייחודית, פעילות שתשלב ידע עם ערכים ומורשת של העם היהודי ברגעיו הגדולים והמכריעים.

אליעזר אבני - 08-6307406, info@yadlashiryon.com

בית בן גוריון- המקום בו נעשתה היסטוריה ענבר קציר ארליך- מנהלת תחום חינוך, בית בן-גוריון

בית בן-גוריון בתל אביב הוא ביתם של פולה ודוד בן-גוריון, מייסד מדינת ישראל ומכוננה, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, ממייסדי ומעצבי צבא ההגנה לישראל, אותו הוריש בצוואתו למדינת ישראל. בית בן-גוריון נבנה בשנים 1930-1931 בשכונת הפועלים הראשונה (שכונת פועלים א') של תל אביב שנבנתה בקצה הצפוני של העיר. הבית שימש כמעונה הקבוע של משפחת

בן-גוריון עד להתיישבותם של פולה ודוד בן-גוריון בשדה בוקר בשנת 1953. לאחר מכן שימש ביתם הקבוע, לסירוגין, עם מעונו הרשמי של ראש הממשלה בירושלים ועם הצריף בשדה בוקר עד לפטירתה של פולה בן-גוריון בשנת 1968 ולפטירתו של דוד בן-גוריון בשנת 1973.

בנוסף להיותו בית מגורים, שימש הבית מקום לפעילות הציבורית, המדינית והחברתית של בן-גוריון. פה אירח חברים לעבודה, אישי ציבור ואורחים רשמיים של המדינה ומפגשי חוג התנ"ך.

בית בן-גוריון נבנה כאמור ב-1930. בשנת 1946 הורחב הבית וב-1962 עבר שיפוץ כללי. הבית הינו בן שתי קומות: קומה א' כוללת חדר אורחים, חדר שינה של פולה וחדרה של רננה שהפך לאחר נישואיה לחלק מהספרייה ומטבח. קומה ב' כוללת ארבעה חדרי ספרייה וחדר שינה אשר שימש את בן-גוריון בלבד. אחד מחדרי הספרייה שימש לו חדר עבודה.

החלטות ואירועים היסטוריים מכריעים בבית בן-גוריון

- בתקופת טרום המדינה, בעת שבן-גוריון היה מזכיר הסדרות העובדים הכללית בארץ ישראל, ולאחר מכן יושב ראש הנהלת הסוכנות היהודית, שימש הבית מטה לפעילותו של בן-גוריון בענייני הסדרות, ובנושאי מדיניות, התיישבות וביטחון. מתחילת 1947 החל בן-גוריון לקיים בבית התייעצויות ופגישות עם מפקדי ה"הגנה" לדרגיהם השונים, שמטרתן היתה לימוד מבנה ארגון וחימוש ה"הגנה" לקראת המאבקים המדיניים והצבאיים הצפויים בתהליך הקמת המדינה (התייעצויות אלה כונו לאחר מכן "סמינר קק"ל"). הכנה זו אפשרה לבן-גוריון להתייצב בראש המערכה הצבאית בתקופת מלחמת הקוממיות, לא רק כמנהיג מדיני, אלא גם, ובעיקר, כמצביא עליון של המלחמה.

- ביום 13.5.1948 - ערב הכרזת המדינה - ישבה בבית ועדה מצומצמת של "מנהלת העם" בהרכב: דוד בן-גוריון, הרב י.ל. פישמן-מימון, אהרון ציזלינג ומשה שרת (שרתוק), וגיבשה את הנוסח הסופי של מגילת העצמאות. את הנוסח האחרון של המגילה ליטש בן-גוריון בעצמו בלילה שקדם להכרזה. ביום הכרזת המדינה, ב 14.5.1948 - יצאו מבית זה פולה ודוד בן-גוריון למוזיאון תל אביב לטקס, שבו הכריז בן-גוריון על הקמת המדינה בהקריאו בפני המוזמנים את מגילת העצמאות של מדינת ישראל.
- בדצמבר 1953 יצאו פולה ודוד בן-גוריון מבית זה למקום מושבם החדש - קיבוץ שדה בוקר שבנגב. העלייה לשדה בוקר הייתה הגשמה אישית של אחד משלושת היעדים אותם הציב בן-גוריון לעם בישראל אחרי הקמת המדינה: קיבוץ גלויות, הפרחת השממה, משטר של צדק ושלוש.
- באוקטובר 1956 - בעת מבצע "קדש" - שימש חדרה של רננה כחדר שינה ומקלט של דוד בן-גוריון, אשר חלה באותה עת. ממיטת חוליו בחדר זה קיים בן-גוריון בימים הראשונים של המבצע את הקשר עם הרמטכ"ל, רב-אלוף משה דיין, וקיבל דיווחים מהתפתחויות המבצע.

"... אני מצווה למדינת ישראל את ביתי בתל אביב..."

דוד בן-גוריון הוריש בצוואתו את ביתו למדינת ישראל. בצוואתו הורה להעמיד את הבית לרשות הציבור על מנת לשמש "מוסד לקריאה, לעיון ולמחקר". לאחר מותו חוקקה הכנסת פה אחד את

"חוק דוד בן-גוריון תשל"ז 1976", לפיו יהיה הבית אתר לאומי במסגרת המפעלים להנצחת זכרו והנחלת מורשתו. הבית נפתח לציבור ביום 29.11.1974. התכולה, הספרייה ושאר פריטי הבית נמצאים בו במקום ובמצב כפי שהיו בעת שגרו בבית פולה ודוד בן-גוריון. עליהם נוספו מזכרות ופריטים, תעודות

ומסמכים שהוענקו לבן-גוריון בהיותו ראש הממשלה ושר הביטחון.

ספריית בן-גוריון

ספרייתו הפרטית של דוד בן-גוריון, אותה רכש ואסף במשך למעלה מ-60 שנה, נחשבת לאחד מאוספי הספרים הפרטיים הגדולים בישראל. הספרייה, הממוקמת רובה בקומה ב' מכילה קרוב ל-20,000 כרכי ספרים וכתבי עת בשפות שונות ובתחומי ידע מגוונים, המשקפים את תחומי התעניינותו של בן-גוריון: חקר ארץ ישראל, תולדות מדינת ישראל, ספרי פילוסופיה, קלאסיקה, היסטוריה כללית וצבאית, תרבויות ודתות שונות. על פי צוואתו פתחה הספרייה לציבור - לעיון, קריאה ומחקר.

להתרגש, לחוות, לגעת בהיסטוריה

הביקור בבית בן-גוריון, מקום בו נעשתה היסטוריה, מאפשר נגיעה אמיתית, מוחשית ואישית באירועים המכוננים בתולדות מדינת ישראל, כמו גם מפגש בלתי אמצעי עם דמותו ואורח חייו של דוד בן-גוריון. הבית והמוצגים בו מדגישים ציוני דרך בתקופה שקדמה להקמת המדינה ובשנים שלאחריה, ומאירים פרקים בחזונו ובמורשתו של דוד בן-גוריון, שעיצבו את דמותה של המדינה ורלוונטיים לחיינו גם כיום. הביקור מאפשר היכרות, דיאלוג ושיח עם חזון המדינה ומורשתו של דוד בן-גוריון, בחינת עכשוויות החזון כיום, בחינה מחודשת של הכרעות גורליות שעיצבו את דמותה של המדינה בעשורים הראשונים לקיומה, מבט רלוונטי להווה ולעתיד המדינה. הביקור בבית בן-גוריון כולל סיור מונחה מלווה משימות, פעילויות וצפייה בסרטון מיצג - ללא תשלום.

בנוסף לביקור המוזיאלי מתקיימים ימי פעילות הכוללים סיורי חוץ, סדנאות, הרצאות וימי עיון במגוון תחומים: ציונות, מנהיגות, ממלכתיות, מגילת העצמאות, הכרעות ערכיות ועוד. ניתן להתאים הפעילות לגיל ורמת המבקרים, כמו גם להתאים ולבנות פעילות על פי הצרכים המשתנים והמגוונים של קהל המבקרים.

כלי בקליק: שימוש בכלי Fotojet ליצירת קומיקס מוריה בר און - מדריכה להיסטוריה במחוז חיפה ומחנכת להיסטוריה באולפנת חמ"ד צביה חיפה

קומיקס או עלילון בעברית הוא סיפור מילולי חזותי הבנוי ברצף כרונולוגי ומעוצב במסגרות. הוא עושה שימוש במטאפורות חזותיות, בסמלים ובצבע והוא מדבר בשפה של התלמידים שלנו. מחקרים מצביעים על יתרונות רבים בשימוש בקומיקס כאמצעי לימוד - הוא מאפשר התמודדות עם נושאים קשים בגובה העיניים, מאפשר מפגש אנושי אישי עם דמויות ומוסיף מוטיבציה וסקרנות ללמידה.

יש דרכים שונות ומגוונות להשתמש בקומיקס בהוראת ההיסטוריה -

1. ניתן לספר רצף היסטורי בצורה שונה הנוגעת לתלמיד.
2. ניתן להציג דמות על מאפייניה השונים.
3. ניתן להציג אירוע נבחר מכמה נקודות מבט בבת אחת.

מעבר לכך קומיקס יכול להיות צורה מצוינת ליישום חומרי למידה על ידי תלמידים שיכולים לכתוב בעצמם קומיקס ובכך ליישם למידה בצורה מעמיקה ומקיפה. ומעל הכול - זה ממש קל!

בשנים האחרונות נוצרו מספר כלים חינמיים להכנת קומיקס בצורה קלה ומהירה. כאן נמליץ על הכלי fotojet המאפשר יצירת קומיקס, בחירת שיבוץ הריבועים, הוספת בועיות, תמונות מגוונות ועוד. היתרון שלו - הוא מאפשר שימוש במגוון גופנים המותקנים במחשב שלכם. יש חיסרון אחד בולט - בגרסא החינמית אין אפשרות שמירה כך שצריך לסיים את הפרויקט - לשמור כתמונה או כ-PDF כי לא תהיה אפשרות לחזור לתקן לאחר התנתקות.

[לצפייה במדריך המלא לחץ כאן](#)

"יומני, מה יהא עליו?"
 יומני בני נעורים שנכתבו בשואה
 חידון מורשת השואה | התשע"ט

"יכולנו להיות חברים"

MAX DIGITAL

"אני מודה לה' על הזכות
שנפלה בחלקי לחיות
בארץ ישראל וללמוד
בירושלים שאני אוהבה".
עוז מנדלסון
 תלמיד בישיבת ירושלים לצעירים

"בעמדי להתפלל...
אני מ(ת)כוון את כל רוחי
ואת כל מחשבותי אליה... ירושלים.
בימים האלה אני חש ומרגיש...
כמה אהוב הוא אצלי עמי ישראל
וכמה נחמדה היא ארצי ישראל".
משה פלינקר הי"ד
 הולנד, 1926-1944

לומדים את יומני בני הנעורים שנכתבו בשואה, מתוודעים לעולמם ומשתתפים בחידון נושא פרסים!

ההרשמה בעיצומה!
 חפשו "חידון מורשת השואה"
moreshethashoah.michlalah.edu

פרס שני: מחשב נייד

פרס שלישי: טאבלט

מיועד לתלמידים ותלמידות במערכת החינוך העל יסודי בחמ"ד, כיתות ט' - י"ב

פרס ראשון:

השתתפות במימון המסע
 לפולין, בסך 4,000 ש"ח